

De Ministeriële Commissie Economie en Natuurherstel
T.a.v. De voorzitter, minister-president drs. H.W.M. Schoof
Postbus 20001
2500 EA DEN HAAG

Nijkerk, dinsdag 25 februari 2025

Ons kenmerk B/101287
Betreft Verminderen emissies stikstof in Groen, Grond en Infra

Geachte heer Schoof,

Cumela verenigt bijna 2000 ondernemers in groen, grond en infra. Zonder hen ...
... geen verse groente van het land, geen graanoogst, geen voer voor ons vee en geen bemesting van het land;
... geen goed onderhoud van parken en sportvelden, waar Nederlanders hun vrije tijd doorbrengen;
... geen dijkversterking bij hoog water, geen zwaar materieel beschikbaar na stormen en calamiteiten;
... geen goede infrastructuur (wegen, riolering, glasvezel, etc.);
... geen grondverzet voor de bouw van nieuwe woningen;
En: geen innovatie, geen energietransitie, geen emissiereductie.

Wij zijn ervan overtuigd dat de kennis en innovatiekracht van onze ondernemers een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan de belangrijke opgave om de stikstofuitstoot te verminderen. Graag delen wij met u de kansen die wij zien tot een reductie van de emissies en tot een betere instandhouding van de natuur.

- **Emissiemanagement**

Wij zijn ervan overtuigd dat als meer agrarisch ondernemers emissiemanagement gaan toepassen, zij hun stikstofuitstoot significant kunnen verminderen. Een aantal van onze leden heeft ervaring met emissiemanagement in de bodem. Door het nemen en analyseren van water- en bodemonsters en het management hierop aan te passen worden goede resultaten bereikt bij het verminderen van de verliezen van plantenvoedingsstoffen naar de bodem. Dit zou ook voor de verliezen naar de lucht in de vorm van stalaanpassingen verder ontwikkeld kunnen worden. Onze branche is in staat en bereid om hier diensten voor te verlenen en kennis te delen. We zouden hier samen met de overheid ook een pilot voor kunnen starten.

- **Schakel in de landbouw over op modernere machines aangedreven door HVO**

In de landbouw wordt vooralsnog diesel als belangrijkste energiebron voor mobiele machines gebruikt. Omdat deze machines geproduceerd worden door grote internationale merken en de Nederlandse markt zeer klein is, zien wij nog weinig beweging richting zero-emissie machines. Vanuit andere afzetgebieden voor deze machines is deze vraag op korte termijn ook niet aanwezig. Toch kunnen we wel een

stap zetten door over te schakelen op HVO. Deze synthetische diesel op basis van plantaardig restafval vermindert de CO₂-uitstoot, maar ook een deel van de stikstofuitstoot. Onzes inziens zou het ingeboekte budget voor 'rode diesel' beter ingezet kunnen worden voor de overstap naar HVO. Hierdoor kan op de korte tot middellange termijn de netcapaciteit in het landelijk gebied beschikbaar blijven voor andere sectoren.

- **Slimmer natuuronderhoud**

In veel Natura 2000-gebieden is het essentieel om de kwaliteit van stikstofgevoelige habitats te verbeteren door middel van effectief beheer. Louter emissiebeleid is onvoldoende of leidt niet snel genoeg tot de gewenste verbetering van deze kwetsbare natuurgebieden. Onze leden, die dagelijks werkzaam zijn in stikstofgevoelige natuurgebieden, constateren dat diverse beheermaatregelen niet of onvoldoende uitgevoerd worden. Een treffend voorbeeld is het beheer van zogenaamde grijze duinen, zoals in Voornes Duin. Hier blijven relatief eenvoudige onderhoudswerkzaamheden uit, terwijl deze significant kunnen bijdragen aan de verbetering van de gebiedskwaliteit. Structureel onderhoud kan risicofactoren zoals vergrassing verminderen en de biodiversiteit versterken. Feitelijk komt het erop neer dat vergunningen niet verleend kunnen worden omdat er geen goed onderhoud plaatsvindt in deze gebieden. Bovendien zien onze leden mogelijkheden om dit onderhoud met een nog geringere ecologische impact uit te voeren dan momenteel wordt uitgevraagd in de aanbestedingen. Cumela vindt het zorgwekkend dat een aanzienlijk deel van de beschikbare middelen voor natuurbeheer opgaat aan aanbestedingsprocedures en rapportageverplichtingen, in plaats van aan daadwerkelijke uitvoering in het veld. Wij pleiten daarom voor een vereenvoudigde aanbestedingssystematiek, waarbij de nadruk ligt op slimme en efficiënte uitvoering. Een belangrijk uitgangspunt hierbij is de inzet van precisieonderhoud (op eenzelfde wijze waarop een akkerbouwer zijn gewassen onderhoudt), waarmee natuurwaarden optimaal behouden blijven en beheersmaatregelen effectiever en duurzamer worden toegepast.

- **Biobased bouwmaterialen**

Klassieke bouwmaterialen (m.u.v. hout) vergen in de productie grote hoeveelheden energie en zorgen daarmee dus ook voor een forse stikstofuitstoot. Door deze bouwmaterialen te vervangen door biobased materialen snijdt het mes aan twee kanten: we verminderen de energiebehoefte en stikstofuitstoot en slaan bovendien zowel CO₂ als stikstof op in biobased bouwmaterialen. De productie van grondstoffen voor de biobased bouwmaterialen kan vervolgens een nieuw verdienmodel voor boeren zijn. Onze sector kan daarbij helpen en een stimuleren.

- **Grasraffinage**

In het gras voor de melkveehouderij zit relatief veel eiwit. Door gras direct na de oogst uit te persen, ontstaat een zogenaamd ontsloten gras, dat voor de koe prima smakelijk voer is. Dit voer bevat minder eiwit en suikers, waardoor de koe ook minder stikstof afgeeft in mest en urine. Het perssap van het gras bevat allerlei zeer nuttige eiwitten, die teruggewonnen kunnen worden en die bijvoorbeeld soja-eiwit kunnen vervangen. Onze sector heeft de capaciteit om het oogsten en persen van gras te intensiveren en uit te breiden. We vragen hier experimenteerruimte voor een eerste reeks installaties.

- **Fermentatie van vaste mest**

Traditioneel wordt vaste mest buiten opgeslagen. Bij het opslaan van vaste mest emitteert veel stikstof. Door vaste mest niet alleen op te slaan maar te fermenteren wordt veel stikstofuitstoot vermeden. In tegenstelling tot bij het composteringsproces of het verrottingsproces, wordt bij fermentatie vrijwel geen organische stof afgebroken, maar verzuurt het product, net als bij de productie van zuurkool. De eerste bedrijven uit onze achterban experimenteren hier nu mee. Dit zouden we graag opschalen binnen een pilot met de overheid.

Onze ondernemers leveren graag een bijdrage aan het oplossen van dit grote maatschappelijke probleem en doen dit graag door te doen waar zij goed in zijn: ondernemen en innoveren! Uiteraard zijn wij graag bereid om over alle hierboven aangedragen ideeën toe te lichten en met u in gesprek te gaan. Als u vragen heeft kunt u contact opnemen met Hans Verkerk, manager beleid bij Cumela, via hverkerk@cumela.nl of 06 – 46 28 08 85.

Wij wensen de Commissie veel succes en wijsheid bij het samenstellen van het pakket verplichte en geborgde emissie reducerende maatregelen.

Namens de Cumelasector,
Hoogachtend,

Mr. H.L. De Boer
Algemeen directeur

Ir. H.A.C. Verkerk
Manager beleid en ledenorganisatie

